

บทที่ ๓

หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวจี และข้าวแดงา ของชาวเทศบาลตำบลนาอ้ออำเภอเมือง จังหวัดเลย

ในบทนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวจี และข้าวแดงาของชาวเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลยจากการสัมภาษณ์ ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ และจากตำราเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องโดยมีเนื้อหาสาระสำคัญของการศึกษาดังต่อไปนี้

๓.๑ หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมการทำบุญข้าวจี ของชาวเทศบาลตำบลนาอ้อ

คำว่า “พุทธธรรม” ประกอบด้วยคำสองคำคือพุทธะ + ธรรมะพุทธะแปลว่าท่านผู้ตรัสรู้แล้ว, ผู้รู้หรือยัสจอย่างถ่องแท้ ส่วนธรรมะแปลว่าสภาพที่ทรงไว้, ธรรมดา, ธรรมชาติ, สภาวะธรรม, สัจธรรม, ความจริง^๑ ดังนั้นหลักพุทธธรรมคือธรรมของพระพุทธเจ้าหมายถึงหลักคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงค้นพบและตรัสสั่งสอนแก่มวลหมู่สรรพสัตว์ทั้งหลาย

พุทธธรรมในพระพุทธศาสนาครอบคลุมตั้งแต่เรื่องพื้นฐานในการดำเนินชีวิตจนกระทั่งถึงเรื่องสูงสุดที่เป็นจุดหมายของพุทธศาสนาคือนิพพานพุทธธรรมทุกเรื่องล้วนแต่มีคุณค่าต่อชีวิตและสังคมทั้งสิ้นเช่นทำให้เกิดความสุขความเจริญแก่ผู้ปฏิบัติเกิดความสงบเรียบร้อยแก่สังคมหลักพุทธธรรมเป็นสิ่งที่สามารถเข้าถึงบุคคลได้ทุกคนไม่ได้แบ่งเป็นเชื้อชาติหรือวรรณะแต่ขึ้นอยู่กับบุคคลคนนั้นจะนำเอาหลักพุทธธรรมไปใช้อย่างไรให้เกิดผลหรือประโยชน์ได้มากที่สุด

ลักษณะทั่วไปของหลักพุทธธรรม

ลักษณะทั่วไปของพุทธธรรมสรุปได้๒อย่างคือ๑. แสดงหลักความจริงสายกลางที่เรียกว่า “มัชฌิมนธรรม” หรือเรียกเต็มว่า “มัชฌิมนธรรมเทศนา” ว่าด้วยความจริงตามแนวของ

^๑พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖๔.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า๑๔๐.

เหตุผลบริสุทธิ์ตามกระบวนการของธรรมชาตินำมาแสดงเพื่อประโยชน์ในทางปฏิบัติในชีวิตจริงเท่านั้น ไม่ส่งเสริมความพยายามที่จะเข้าถึงสัจธรรมด้วยวิธีถกเถียงสร้างทฤษฎีต่างๆขึ้นแล้วยึดมั่นปกป้องทฤษฎีนั้นๆด้วยการเก็งความจริงทางปรัชญา

๒. แสดงข้อปฏิบัติสายกลางที่เรียกว่า “มัชฌิมปฏิปทา” อันเป็นหลักการครองชีวิตของผู้ฝึกอบรมตนผู้รู้เท่าทันชีวิตไม่หลงมกมายมุ่งผลสำเร็จคือความสุขสะอาดสว่างสงบเป็นอิสระที่สามารถมองเห็นได้ในชีวิตนี้ในทางปฏิบัติความเป็นสายกลางนี้เป็นไปโดยสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่นๆ เช่น สภาพชีวิตของบรรพชิตหรือคฤหัสถ์เป็นต้น ๙ ไม่เพียงเท่านั้นหลักพุทธธรรมยังแบ่งได้อีก ๒ ลักษณะคือจริยธรรมและสัจธรรม^๓

ก. จริยธรรมหมายถึง “ธรรมคือความประพฤติ”, “ธรรมคือการดำเนินชีวิต”, หลักความประพฤติ, หลักการดำเนินชีวิต; คำว่า “จริยธรรม” นี้่นักปราชญ์ในประเทศไทยได้บัญญัติให้ใช้สำหรับคำภาษาอังกฤษว่า ethics หมายถึงธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติศีลธรรมหรือกฎศีลธรรม; จริยะหรือพรหมจริยะ (พรหมจริยธรรมหรือพรหมจรรย์) แปลว่าความประพฤติอันประเสริฐหมายถึงมรรคมีองค์ ๘ หรือศีลสมาธิปัญญาเทียบศีลธรรม^๔

ข. สัจธรรม หมายถึงธรรมที่จริงแท้, หลักสัจจะเช่นในคำว่าอริยสัจธรรมทั้ง ๔ ได้แก่ความจริงอย่างประเสริฐ, ความจริงของพระอริยะ, ความจริงที่ทำให้คนให้เป็นพระอริยะ มี ๔ อย่างคือทุกข์สมุทัยนิโรธมรรค (เรียกเต็มว่าทุกข์ทุกขสมุทัยทุกขนิโรธและทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา)^๕ และชาวเทศบาลตำบลนาอ้อยยังได้ปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ คือ การรักษาศีล การให้ทาน และการบำเพ็ญภาวนา ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๑.๑ การถวายทาน

อานิสงส์หรือผลต่างๆ ของการให้ทานที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ในพระสูตรต้นตอ-ปิฎกหลายพระสูตรว่าการให้ทานนั้นเป็นวิธีที่ดีที่สุดสำหรับช่วยส่งเสริมความร่วมมือกันทางสังคมเป็นการเชื่อมช่องว่างทางสังคมและทางเศรษฐกิจสร้างความรักใคร่ในหมู่คณะให้เกิดความสามัคคีส่งผลให้ประสบความสำเร็จดังพระดำรัสว่า “ถ้าบุคคลตั้งความปรารถนา

^๓พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทธรรมิกกิจจำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๗๖๕-๗๗๐.

^๔พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๕๗.

^๕เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑๗.

ที่จะไปเกิดในสถานที่ใดสถานที่หนึ่งหลังจากให้ทานคือข้าวน้ำฝ้ายานดอกไม้ของหอมเครื่อง
 ถูบไล้ที่นอนที่พักและเครื่องประทีปแก่สมณะหรือพราหมณ์เขาจะบรรลุถึงความปรารถนา
 นั้นได้ถ้าเขาเป็นผู้มีศีลมิใช่เป็นผู้ทุศีล”^๖ และทรงเน้นให้เห็นความสำคัญของผู้ให้

ที่เป็นทานบดีก็พึงได้รับการอนุเคราะห์จากพระอริยบุคคลให้สมกับคุณความดีของ
 ตนที่ตนได้บำเพ็ญมาดังพระพุทธดำรัสว่าทานบดีย่อมได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจาก
 พระอรหันต์และอานิสงส์ที่พึงได้รับอื่นๆรวม ๗ ประการคือ

๑. พระอรหันต์พึงอนุเคราะห์ทานบดี
๒. พึงเข้าไปหาทานบดี
๓. พึงรับไทยทานของทานบดี
๔. พึงแสดงธรรมแก่ทานบดี
๕. กิตติศัพท์ทานบดีพึงขจรไป
๖. ทานบดีเข้าไปยังสังคมใดๆพึงเป็นผู้แก้แค้นถ้าไม่แก้เงิน
๗. คนมีศรัทธาเป็นทานบดียินดีให้ทานบดียินดีให้ทานสม่ำเสมอหลังจากตายแล้ว

พึงไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์^๗

การให้ทานผู้ให้และผู้รับย่อมได้รับอานิสงส์ทั้ง ๒ ฝ่ายไม่สูญหายไปไหนสมดัง
 พุทธภาษิตว่า “ ทายกผู้ให้โภชนะชื่อว่าให้ฐานะ ๕ ประการแก่ปฏิกาทกคือ

๑. ให้อายุ
๒. ให้อายุ (ผิวพรรณ)
๓. ให้อายุ (ความสุข)
๔. ให้อายุ (กำลัง)
๕. ปฏิภาณให้ปัญญา

ครั้งให้สิ่งเหล่านี้แก่ผู้อื่นแล้วตนเองก็เป็นผู้พึงได้รับอายุวรรณะสุขะพละ และ
 ปฏิภาณเช่นเดียวกัน”

พระดำรัสนี้ชี้ให้เห็นลักษณะของกฎแห่งกรรมที่ว่า “ บุคคลหว่านพืชเช่นใดย่อม
 ได้รับผลเช่นนั้นผู้ทำกรรมดีย่อมได้ผลดีผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้ผลชั่ว”^๘ เพื่อเป็นการแสดงถึง

^๖ อกุฏฐก. (ไทย) ๒๓/๓๓/๒๘๘-๒๘๙.

^๗ อกุฏฐก. (ไทย) ๒๓/๕๓/๑๐๕-๑๑๑.

^๘ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๕๖/๓๗๔.

อานิสงส์ของท่านที่บุคคลพึงจะได้รับให้ชัดเจนยิ่งขึ้นพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสอานิสงส์ของท่านไว้อีกว่าผู้ที่ให้สิ่งที่น่าพอใจย่อมได้สิ่งที่น่าพอใจผู้ที่ให้สิ่งที่เลิศย่อมได้สิ่งที่เลิศผู้ที่ให้สิ่งที่ดีย่อมได้สิ่งที่ดี ผู้ให้สิ่งที่ประเสริฐย่อมได้สิ่งประเสริฐเช่นกัน^๕

จากอานิสงส์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงทนายผู้ได้รับคือจิตใจที่ประเสริฐจากการให้ทานด้วยหลักการชำระจิตใจให้สะอาดอะไรก็ตามที่ให้สิ่งที่ทำคำที่พูดและอารมณ์ที่คิดแล้วมีผลทำให้จิตใจสะอาดประณีตสูงส่งด้วยคุณธรรมโนธรรมเช่นสันโดษเมตตากรุณาปัญญาซึ่งเป็นเครื่องขัดความโลภความโกรธและความหลงอันเป็นเครื่องเศร้าหมองใจให้บรรเทาเบาบางหมดสิ้นไปจากจิตใจนอกจากนี้แล้วยังมีวิธีชำระจิตใจหลายวิธีเช่นอาจจะเกิดขึ้นด้วยการรักษาศีลเจริญเมตตาภาวนาฝึกสมาธิเจริญสมถภาวนาและวิปัสสนาเป็นต้น

ท่านที่ได้ทำไปนั้นย่อมมีผลมาก ได้บุญมากหากวัตถุทานที่ได้ทำเป็นของบริสุทธิ์ ก็ย่อมทำให้ได้บุญมากยิ่งขึ้น ขึ้นไปอีก วัตถุทานจะมากหรือน้อย เป็นของเหลวหรือประณีตไม่สำคัญ เมื่อเราได้ให้ทานไปตามกำลังทรัพย์ที่เรามีอยู่ย่อมใช้ได้ แต่ก็ยังมีข้ออันควรระวังอยู่ก็คือ “การทำทานนั้นอย่าได้เบียดเบียนตนเอง” เช่นมีน้อย แต่ฝืนทำให้มากๆ จนเกินกำลังของตนที่จะให้ได้ เมื่อได้ทำไปแล้วตนเองและสามี ภรรยา รวมทั้งบุตรต้องลำบาก ขาดแคลน เพราะหาไม่มีจะกินจะใช้ เช่นนี้ย่อมทำให้จิตเศร้าหมอง เจตยานั้นย่อมไม่บริสุทธิ์ ท่านที่ได้ทำไปแล้วนั้น แม้วัตถุทานจะมากหรือทำมาก ก็ย่อมได้บุญน้อย^๖

ต้นเหตุของความเชื่อเรื่องการให้ทานนั้นมีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล เพราะในหัวใจของชาวพุทธนั้นเมื่อให้ทานแล้วต้องได้บุญ และเมื่อทำบุญแล้วจิตใจก็ย่อมเบิกบาน^๗

ผลหรืออานิสงส์ของการทำทานนั้น ย่อมมีผลให้ได้ซึ่งมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติเอง แม้ว่าจะไม่ได้ตั้งเจตนาเอาไว้ล่วงหน้าก็ตาม เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นผลที่สืบเนื่องมาจากเหตุ เมื่อทำเหตุครบถ้วนย่อมมีผลเกิดขึ้นตามมาเอง เช่นเดียวกับปลูกต้นไม้ เมื่อรดน้ำพรวนดิน และใส่ปุ๋ยไปตามธรรมดาเรื่อยไป แม้จะไม่อยากให้เจริญเติบโตและออกดอกออกผล ในที่สุดต้นไม้ก็ต้องเจริญเติบโตและผลิดอกออกผลตามมา สำหรับผลของท่านนั้น หากน้อยหรือมีกำลังไม่มากนัก ย่อมน้อมนำให้เกิดในมนุษย์ชาติ หากมีกำลังแรงมากก็อาจจะน้อมนำให้ได้บังเกิดในเทวโลก ๖ ชั้น เมื่อได้เสวยสมบัติในเทวโลกจนสิ้นบุญแล้ว ด้วยเศษของบุญที่ยังคง

^๕ อย.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๔๔/๗๒.

^๖ สัมภาษณ์ พระราชวิราภรณ์, เจ้าคณะจังหวัดเลย, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^๗ สัมภาษณ์ พระไพโรจน์ ชรรมาภรณ์, รองเจ้าคณะจังหวัดเลย, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

หลงเหลืออยู่บ้าง ประกอบกับไม่มีกุศลกรรมอื่นแทรกให้ผลก็อาจจะน้อมนำให้มาบังเกิดในมนุษย์อีกครั้งหนึ่ง และเมื่อได้มาบังเกิดเป็นมนุษย์แล้ว ก็ยอมทำให้ได้เกิดในตระกูลที่ร่ำรวย มั่งคั่ง สมบูรณ์ไปด้วยทรัพย์^{๑๒}

จะเห็นได้ว่า จุดประสงค์การให้ทานในปัจจุบันของชาวพุทธเทศบาลตำบลนาอ้อ เหมือนกันกับสมัยพุทธกาลคือให้ทานเพื่อบูชาคุณให้แก่ผู้ที่มีอุปการคุณแก่ตนให้แก่คนที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตนให้เพื่ออนุเคราะห์และให้เพื่อตัดความตระหนี่แต่ที่แตกต่างคือมีบางส่วนให้ทานยังมุ่งผลประโยชน์ตอบแทนลักษณะของการให้ทานในสมัยพุทธกาล เหมือนกันกับปัจจุบันคือวัตถุทานที่ให้ให้แก่ปัจจัย ๔ คือเครื่องนุ่งห่มอาหารเสนาสนะเภสัช และทานวัตถุ ๑๐ ประการวิธีการให้มีลักษณะดังนี้ให้ทานด้วยศรัทธาให้ทานโดยเคารพอ่อนน้อมให้ทานตามกาลให้ด้วยจิตอนุเคราะห์ให้ทานไม่กระทบกระทั่งตนและคนอื่นถวายเป็นสังฆทานถวายเป็นบุคลิกลทานให้ของที่ไม่เป็นเดนถวายไทยธรรมด้วยมือตนเองมีความสุขกายสุขใจ ดังนั้นชาวเทศบาลตำบลนาอ้อจึงมีประเพณีการให้ทานอันประณีตได้แก่ข้าวจี และข้าวแดกงา ซึ่งคัดสรรวัตถุดิบอย่างดีเพื่อที่จะนำไปถวายเป็นพุทธบูชาในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ เพื่อที่จะให้ได้บุญกุศลสูงสุดนั่นเอง

๓.๑.๒ การรักษาศีล

พระพุทธศาสนานั้นมีปรากฏอยู่ในหลักธรรมคำสั่งสอนคือในพระไตรปิฎกรวมไปถึงคำอธิบายความที่ปรากฏในคัมภีร์พระอรรถกถาฎีกาทั้งนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาก็ได้กล่าวถึงความหมายของศีลไว้หลายแห่งด้วยกันดังนี้ในมหานามสูตรอังคุตตรนิกายอัฐกนิบาตพระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องศีลโดยเฉพาะศีล ๕ โดยทรงมุ่งถึงการรักษากายและวาจาให้เรียบร้อยว่า “ มหานามะเมื่อใดแลอุบาสกเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติดิโนกามเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จเป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทเมื่อนั้นอุบาสกชื่อว่าผู้มีศีลด้วยเหตุเพียงเท่านั้นแล”^{๑๓}

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคพระพุทธโฆสาจารย์ ได้อธิบายความหมายของศีลไว้ว่าคำว่า “ศีล” นี้แปลว่าปกติคือทำกายและวาจาให้เป็นปกติให้เรียบร้อยไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระครูประภัศรจันทโชติ, เจ้าคณะตำบลนาอ้อเขต, ๑๐ มิถุนายน และ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๑๓} อ. อ. อ. (ไทย) ๒๓/๒๕/๒๖๕.

ผู้ใด, แปลว่าเย็นคือทำให้เป็นคนเยือกเย็นทำให้เย็นกายเย็นใจไม่ต้องเดือดร้อนเพราะขาดศีล, แปลว่าเกษมคือปลอดภัยทำให้เบากายเบาใจอีกอย่างหนึ่งคำว่าศีลนี้มีความหมายเป็นสื่อนะ กล่าวคือเป็นมูลรากส่วนคำว่า “สื่อนะ” นี้ก็คือกิริยาที่รวมเอาไว้อย่างดีหมายถึงความที่กรรมในทวารมีกายกรรมเป็นต้น ไม่กระจัดกระจายโดยความมีระเบียบอันดีอย่างหนึ่งคือความเข้าไปรับไว้หมายถึงความเป็นที่รองรับโดยความเป็นที่ตั้งอาศัยแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย

หรืออีกนัยหนึ่งว่า

ศีลคือเจตนาหมายถึงเจตนาถว้นจากบาปกรรมมีปาณาติบาตเป็นต้น

ศีลคือเจตสิก (ได้แก่กุศลธรรมคือความไม่โลภความไม่พยาบาทความเห็นชอบ) ของบุคคลผู้ถว้นจากบาปกรรมมีปาณาติบาตเป็นต้น

ศีลคือการสำรวมหมายถึงความสำรวมในปาติโมกข์ความสำรวมอย่างมีสติสำรวมด้วยความรู้สำรวมด้วยความอดทนและสำรวมด้วยความเพียรพยายาม

ศีลคือความไม่ล่วงละเมิดหมายถึงการไม่ล่วงละเมิดด้วยกายหรือด้วยวาจาของผู้ที่สมาทานศีลแล้ว^{๔๔}

ในคัมภีร์วิมุตติมรรคพระอุปติสเถระ กล่าวความหมายของศีลไว้ว่าศีลหมายถึง ศีระความเย็นสันติติเลิศจการกระทำปกติและสภาพปกติตามธรรมชาติของทุกข์และสุข

ศีลหมายถึงความเย็นมีอธิบายว่าไม้จันทน์ที่มีความเย็นมากที่สุดช่วยทุเลาความร้อนของพิษไข้ในร่างกายได้ฉันใดศีลก็ฉันนั้นคือช่วยทุเลาไข้ใจที่เกิดจากความสะดุ้งกลัวหลังจากศีลขาดและก่อให้เกิดปราโมทย์

ศีลหมายถึงสันติมีอธิบายว่าถ้าบุคคลมีศีลเขาจะมีความประพฤดิเรียบร้อยไม่สร้าง ความหวาดกลัวให้เกิดขึ้น^{๔๕}

ปทานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ, สันสกฤตให้ความหมายของศีลไว้ว่า “ ศีลคือความปกติของธรรมชาติธรรมชาติอันสัตบุรุษพึงทรงไว้สภาวะความสำรวม”^{๔๖}

^{๔๔}พระพุทฺธโฆสเถระ, คัมภีร์วิมุตติมรรค, แปลโดยสมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจาสมมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทประยูรวงศ์พรินต์ติ้งจำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐-๑๑.

^{๔๕}พระอุปติสเถระ, วิมุตติมรรค, แปลโดยคณาจารย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๕-๑๐.

^{๔๖}พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาจันทบุรีนฤนาถ, ปทานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ-สันสกฤต, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวพร, ๒๕๑๓), หน้า ๘๓๓.

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของศีลไว้ว่าศีลคือ ข้อบัญญัติที่กำหนดการปฏิบัติทางกายและวาจาทางพระพุทธศาสนาเช่นศีล ๕ ศีล ๘^{๑๖}

พุทธทาสภิกขุได้อธิบายความหมายของศีลไว้ว่าศีลหมายถึงความเป็นปกติหรือ ปกติภาวะตามธรรมดาหมายความว่าทำทุกอย่างอยู่ตามหน้าที่ที่ควรจะทำแต่อยู่ในภาวะปกติ คือไม่เดือดร้อนไม่กระวนกระวายไม่ระส่ำระสายไม่มีความสกปรกความเศร้าหมองใดๆ เกิดขึ้นโดยเนื้อความศีลหมายถึงระเบียบที่ได้บัญญัติขึ้นไว้สำหรับประพฤติดุติปฏิบัติกันเพื่อให้ เกิดภาวะปกติขึ้นมาที่กายที่วาจาศีลคือการปฏิบัติเกี่ยวกับระเบียบการเป็นอยู่ทางภายนอกศีล พัฒนาที่กายที่วาจาให้เป็นกายวาจาที่น่าดูเมื่อเรามีศีลเป็นพื้นฐานแล้วเราจะมีจิตที่เป็นสมาธิ ได้ง่ายถ้ามีศีลดีสมาธิก็มีง่าย^{๑๗}

สมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายกทรงแสดงทัศนะ เรื่องความหมายของศีลไว้ว่าศีลแปลตามศัพท์ว่าปกติหมายความว่าความเป็นปกติเรียบร้อย (อย่างหนึ่ง) ความเขยิบลงรูปลงตัวติดอยู่ประจำอยู่เป็นปกติ (อย่างหนึ่ง) ความเป็นปกติ เรียบร้อยหมายถึงความปกติเรียบร้อยของความประพฤติเพราะเว้นการที่ควรเว้น ประพฤติการณ์ที่ควรประพฤตีสีล ๕ หรือเบญจศีลคือความประพฤติชอบทางกายและวาจาการ รักษากายวาจาให้เรียบร้อยการรักษาปกติตามระเบียบวินัยข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน^{๑๘}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่าความประพฤดีดีทางกายและ วาจาการรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย, ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ใน ความดีงาม, การรักษาปกติตามระเบียบวินัย, ปกติมารยาทที่ปราศจากโทษ, ข้อปฏิบัติในการ ฝึกหัดกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น, ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีพ; มักใช้เป็นคำเรียกอย่างง่าย สำหรับคำว่าอริสติกขา (ข้อ ๑ ในไตรสิกขา, ข้อ ๒ ในบารมี ๑๐, ข้อ ๓ ในอริยทรัพย์ ๗, ข้อ ๔ ในอริยวัฑฒิ ๕)^{๑๙}

^{๑๖}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นาน มีบุ๊คส์พับลิเคชั่นจำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๕๕๗.

^{๑๗}พุทธทาสภิกขุ, ทานศีลภาวนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๓๕), หน้า ๕๖ - ๕๗.

^{๑๘}สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน), ความจริงที่ต้องเข้าใจ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๖๕.

^{๑๙}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑ (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๔๕.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวไว้ในหนังสือภูมิธรรมชาวพุทธว่าศีล ๕ ในบาลีชั้นเดิมส่วนมากเรียกว่า **สิกขาบท ๕** หมายถึงข้อปฏิบัติในการฝึกตน, ข้อฝึก, ข้อศึกษาบ้างเรียกว่า **ธรรม ๕** เมื่อปฏิบัติได้ตามนี้ก็เชื่อว่าเป็นผู้มีศีลคือเป็นเบื้องต้นที่จัดว่าเป็นผู้มีศีลสมัยต่อมาจึงเกิดมีคำว่า **เบญจศีล** ซึ่งในพระไตรปิฎกเพิ่งพบในคัมภีร์ชั้นอปทาน-พุทธวงศ์(รวมถึงวินย.; ขุ.ปฎิ.บางแห่ง) ต่อมาในสมัยหลังมีชื่อเรียกเพิ่มขึ้นว่าเป็น **นิจศีล** หมายถึงศีลที่ควรหัดควรรักษาเป็นประจำบ้างเรียกว่า **มนุษยธรรม** หมายถึงธรรมของมนุษย์หรือธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์บ้างการรักษาศีล ๕ เป็นการเว้นจากการเบียดเบียนกันทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยดีปราศจากเวรภัยไม่เดือดร้อนวุ่นวายสังกรรมเย็นแต่เหนือการฝึกไม่เบียดเบียนผู้อื่นโดยรักษาศีล๕แล้วควรฝึกยิ่งขึ้นไปในด้านชีวิตส่วนตัวให้อยู่ดีมีสุขได้โดยไม่ต้องพึ่งพาขึ้นต่อวัตถุและการเสพบริโภคมากนักพร้อมทั้งหันไปใช้เวลาแก่การแผ่บำเพ็ญประโยชน์พัฒนาจิตใจและปัญญามากขึ้นด้วยการรักษาศีล ๘ หรืออุโบสถ^{๒๑}

การรักษาศีลก็เป็นเหมือนการหักดิบกิเลสอย่างหยาบต่อให้อยากเบียดเบียนร่างกายคนอื่น อยากรเบียดเบียนทรัพย์สินคนอื่น หากใจของเรายึดมั่นกับศีล เราก็จะไม่ทำ^{๒๒}

หากต้องการฝึกจิตในระดับที่สูงขึ้น ก็ต้องรักษาศีลในระดับที่ละเอียดยิ่งขึ้นด้วย และถ้าหากจะฝึกวิปัสณากรรมฐาน จะต้องรักษาศีล ๘ ให้ได้เสียก่อน เพราะศีลเป็นต้นกำเนิดแห่งการปฏิบัติตนให้บริสุทธิ์^{๒๓}

อานิสงส์ของการรักษาศีล ๑. ช่วยให้พ้นวิบากกรรมได้ ๒. เป็นที่เคารพยำเกรงต่อบุคคลทั่วไป ๓. เทวดารักษาและ ๔. ไปอยู่ที่ใดก็จะมีคนช่วยเหลือเกื้อกูล^{๒๔}

คุณประโยชน์ของศีลทุกชนิดตั้งแต่ศีล ๕ ขึ้นไป ๑. ศีลสามารถตัดกิเลสชั่วคราว (ตทั้งคพทาน) ศีลระงับการทุจริต ๒. ศีลเป็นคุณสมบัติของพระอริยะตั้งแต่พระโสดาบัน จนถึงพระอรหันต์ ๓. ศีลสามารถปิดกั้นผู้มีศีลไม่ให้ไปเกิดแดนทุกข์ทรมานมีอบายภูมิ ๔ คือ นรก เปรต อสุรกายสัตว์เดรัจฉาน ๕. ผู้มีศีลอยู่เป็นสุข เพราะไม่มีศัตรู ไม่มีภัยอันตราย มีโรค น้อยหลับเป็นสุข ตื่นเป็นสุข มีคนเมตตา ผู้มีศีลมีทรัพย์มาก ๕. ผู้มีศีลมีชื่อเสียงดี มีคนเคารพนับถือ ๖. ผู้มีศีลเข้าไปสู่สังคมใด ๆ ย่อมเข้าไปอย่างองอาจไม่เก้อเขิน ๗. ผู้มีศีล เป็นผู้ที่ไม่

^{๒๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม, ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, หน้า ๗๖๕-๗๗๐.

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระครูปรัศัยติวรการ (สุวิมล), เจ้าคณะอำเภอเมือง, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระไพโรจน์ ธรรมาภรณ์, รองเจ้าคณะจังหวัดเลย, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระครูปิยสีลาภิรักษ์, เจ้าอาวาสวัดศรีสะเกศ บ้านท่ามะนาว, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

หลงละเลือน วิกลจริต ๘. ผู้มีศีล เมื่อร่างกายแตกสลายตายไป จิตของผู้มีศีล ๕ ครบ ย่อมเข้าสู่ความสุขในโลกหน้า มีสวรรค์เป็นอย่างต่ำ มีพรหมโลกเป็นอย่างกลางมีพระนิพพานเป็นอย่างสูงสุด^{๒๕}

จากความเชื่อเรื่องศีลในพระพุทธศาสนาข้างต้นนั้นชาวพุทธเทศบาลตำบลนาอ้อก็เชื่อว่าศีลคือสิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นปกติของจิตเว้นจากบาปทั้งหลายทั้งปวงสำรวมอดทนอดกลั้นต่อโลกะโทสะโมหะไม่ล่วงละเมิดผู้อื่นด้วยกายหรือด้วยวาจาเพื่อให้เกิดความปกติเรียบร้อยสงบสุขในสังขมระงับความเดือดเนื้อร้อนใจทั้งตนเองและผู้อื่นเป็นข้อฝึกข้อปฏิบัติเบื้องต้นในชีวิตประจำวันสำหรับฆราวาสเพื่อควบคุมความประพฤติทางกายวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามสงบและเป็นฐานปฏิบัติธรรมในขั้นสูงต่อไปดังนั้นชาวเทศบาลตำบลนาอ้อจึงพร้อมใจกันรักษาศีลเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาตลอด ๓ วัน ๓ คืน ในประเพณีบุญข้าวจีและข้าวแดกงา ในวันขึ้น ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ ซึ่งงานจะเริ่มตั้งแต่ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๓ จนสิ้นสุดท้ายคือ ๑๕ ค่ำ เดือน ๓

๓.๑.๓ การบำเพ็ญภาวนา

ภาวนามัยบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยการเจริญภาวนาคือความดีที่ทาด้วยการอบรมจิตให้สุขสงบมีคุณธรรมเช่นเมตตากรุณา (จิตภาวนา) และฝึกอบรมเจริญปัญญาให้รู้เท่าทันเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง (ปัญญาภาวนา) ภาวนามัยนี้เป็นการสร้างบุญในด้านยกระดับจิตให้สูงขึ้นเจริญองกามขึ้นด้วยคุณธรรม

ภาวนามัย คือการฝึกกรรมฐานหรือเจริญภาวนามัยจึงเป็นการกระทำกุศลกรรมชนิดหนึ่งโดยเฉพาะมโนกรรมต่างจากกรรมทั่วไปตรงที่เป้าหมายการกระทำเป็นไปเพื่อความสิ้นภพชาติสิ้นทุกข์ไม่ต้องไปเกิดในแหล่งกำเนิดใดอีกเนื่องจากจิตอิงอาศัยอารมณ์จึงเกิดขึ้นได้และธรรมชาติของจิตมีความสัสดายไปตามอารมณ์ของอายนะ ๑๒ และอุปกิเลส ๑๖ ไม่อาจหยุดนิ่งเพื่อการพิจารณาแม้ชั่วครู่จึงจำเป็นต้องใช้อุบายบางอย่างเพื่อคิดความสัสดายโดยหาสิ่งที่ไม่เป็นโทษให้จิตอิงอยู่อุบายว่านี่คือที่มาของกิจกรรมที่เรียกว่ากรรมฐาน

คำว่าภาวนานั้นเป็นอุบายฝึกจิตโดยแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทได้แก่

(๑) สมถภาวนาคืออุบายสงบใจ หมายถึงอาศัยวิธีการท่องถ้อยคำบางอย่างซ้ำๆกัน และบังคับตนเองในลักษณะการสร้างแนวคิดเกี่ยวกับคำนั้นสิ่งที่เราสร้างขึ้นไม่ว่าจะเป็น

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระครูปิยสีลาภิรักษ์, เจ้าอาวาสวัดศรีสะเกษ บ้านท่ามะนาว, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

แนวคิดความคิดหรือภาพพจน์ของคำนั้นๆล้วนเป็นองค์ประกอบของความสงบที่เรียกว่า สมถกรรมฐาน

(๒) วิปัสสนาภาวนาคืออธิบายเรื่องปัญญา หมายถึงอาศัยความรู้สึกรู้ตัวที่มีอยู่รู้ถึงการสัมผัสทางทวารทั้งรูู้ถึงปรากฏการณ์ทางจิตขณะร่างกายกระทบสิ่งเร้าเฝ้าติดตามการรับนี้ด้วยความตั้งใจเมื่อมีความตั้งใจอยู่ที่การรับรู้กระทบความคิดต่างๆก็จะถูกตัดออกไปจนไม่สามารถสอดแทรกเข้ามาได้ไม่เปิดโอกาสให้มีการก่อตัวของแนวคิดภาพลักษณ์หรือความคิดใดๆตามมาเท่ากับเป็นการรู้เท่าทันกระบวนการที่เกิดขึ้นโดยตรงในทันทีที่เกิดขึ้นจึงไม่เกิดการบิดผันใดๆทางด้านความคิดนี้คือส่วนของกิจกรรมที่เรียกว่าวิปัสสนากรรมฐานด้วยเหตุผลนี้การเจริญภาวนาจึงจัดเป็นบุญและเป็นการพัฒนาจิตใจและปัญญาทำให้จิตใจสงบไม่มีกิเลสไม่มีเรื่องเศร้าหมองเห็นคุณค่าสิ่งต่างๆตามความเป็นจริงผู้ที่ภาวนาอยู่เสมอย่อมเป็นหลักประกันว่าจิตจะมีความสงบชีวิตมีความสุขคุณภาพชีวิตดีขึ้นสูงขึ้น^{๒๖}

การเจริญภาวนาโดยมีศีลเป็นบาทจัดเป็นอานิสงส์รวบยอดเป็นทางมรรคผลนิพพาน จึงเป็นมหานิสงส์แก่ผู้บำเพ็ญ เมื่อบุญกุศลเพิ่มขึ้น บาปอกุศลลดน้อยลง จนบุญนำหน้าบาป บุญกุศลย่อมให้ผลก่อนบาปอกุศล เพราะฉะนั้น ผู้เจริญภาวนารักษาศีลเป็นประจำ จึงมีชีวิตที่ดีขึ้น เจริญรุ่งเรืองและสันติสุขขึ้น ทั้งในทางโลกและทางธรรมเป็นธรรมดา^{๒๗}

อานิสงส์ของการบำเพ็ญภาวนานั้นทำความฟุ้งซ่านแห่งจิตของท่านลดลงทำให้จิตมีความสงบเยือกเย็นดีขึ้น กิเลสตัณหา อันเป็นอกุศลธรรมเครื่องยังจิตให้เศร้าหมองและเร่าร้อน ทะยานอยากในสิ่งที่ไร้สาระหรือที่เกินความจำเป็นต่างๆ เบาลงลง^{๒๘}

การบำเพ็ญภาวนานั้นทำให้เราเป็นคนมีสติสัมปชัญญะและมีปัญญารู้ทางเจริญควรดำเนิน รู้ทางเสื่อมไม่ควรดำเนิน ดีขึ้นด้วยตัวเองจิตใจสงบเป็นสมาธิดีขึ้นทำให้การพิจารณาวิจิจัยปัญหาใดๆ สามารถกระทำได้อย่างถูกต้องตรงประเด็นดีขึ้นเมื่อสุขภาพจิตดี ก็พลอยให้สุขภาพกายดีขึ้นด้วย ผู้ที่เกี่ยวข้องใกล้ชิด ก็ไม่ต้องพลอยเดือดร้อนเพราะเรา (ซึ่งมี

^{๒๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๕/๒๕๐.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระราชวิราภรณ์, เจ้าคณะจังหวัดเลย, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระครูปรีชัตถการ (สุวิมล), เจ้าคณะอำเภอเมือง, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

สุขภาพจิตไม่ดี) เป็นเหตุให้ครอบครัว สังคมและประเทศชาติพลอยสันติสุข เพราะมีสมาชิกผู้ มีกาย วาจา และใจ อันสงบเพิ่มมากขึ้น^{๒๕}

หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมการทำบุญข้าวแดกงาของชาวเทศบาลตำบล นาทอง คือ หลักของบุญกิริยาวัตถุ ๓ ซึ่งได้แก่ การให้ทาน การรักษาศีล และการบำเพ็ญ ภาวนา ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๓.๒ หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมการทำบุญข้าวแดกงาของชาวเทศบาลตำบลนาทอง

๓.๒.๑ การถวายทาน

การให้ทานของบุคคลในสมัยพุทธกาลย่อมมีเป้าหมายหรือจุดประสงค์ของการให้ มีปรากฏให้เห็นในพระสูตรต่างๆซึ่งกล่าวถึงการให้ทานในพระสูตรต่างๆ แม้ในมังคลัตถ ทิปปินีได้กล่าวถึงจุดประสงค์การให้ทานไว้ ๒ ประการคือ

๑. ให้เพื่ออนุเคราะห์คือการช่วยเหลือสงเคราะห์คนยากไร้ด้วยความสงสารมีจิต เมตตาไม่หวังผลตอบแทนจากสิ่งให้ไปเพราะคิดว่าผู้ที่มีความเดือดร้อนตกยากลำบาก เมื่อได้รับการช่วยเหลือจะส่งผลให้เขามีจิตใจและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๒. ให้เพื่อบูชาคุณได้แก่ถวายทานในพระพุทธเจ้าในฐานะเป็นผู้ก่อตั้งพระพุทธศาสนา และพระสงฆ์สาวกเพราะเป็นผู้มีพระคุณแก่ชาวโลก^{๒๖}

พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญธรรมทานว่ามีผลเลิศกว่าอามิสทานดังปรากฏในทาน สูตรขุททกนิกายอติวุตตะกะว่า “ภิกษุทั้งหลายทาน๒อย่างนี้คืออามิสทาน ๑ ธรรมทาน ๑ ภิกษุทั้งหลายบรรดาทาน ๒ อย่างนี้ธรรมทานเป็นเลิศ”^{๒๗}

มูลเหตุดั้งเดิมที่มีการทำบุญข้าวแดกงาที่ทำให้ชาวเทศบาลตำบลนาทองทำบุญข้าว จี นั้น มีเรื่องเล่ากันตามความเชื่อว่าเป็นสมัยพุทธกาลวันหนึ่งพระอัครสาวกทั้งสอง คือพระสารี บุตรกับพระโมคคัลลานะเดินทางผ่านมาท่านจิตตคหบดีนิมนต์ให้พระอัครสาวกทั้งสอง พำนักอยู่ที่อัมพพากรามพร้อมนิมนต์เพื่อฉันอาหารที่บ้านท่านในวันรุ่งขึ้นแล้วก็ไปนิมนต์

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระครูประภัศรจันทโชติ, เจ้าคณะตำบลนาทองเขต, ๑๐ มิถุนายน และ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๒๖} พระสิริมังคลาจารย์, มังคลัตถทิปปิแปลเล่มที่ ๓, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (กรุงเทพมหานคร :มหาหมกุฏ ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗.

^{๒๗} จ.อติ. (บาลี) ๒๕/๑๐๐/๓๑๕, จ.อติ. (ไทย) ๒๕/๕๘/๔๗๓.

พระสุธรรมไปฉันทด้วยพระสุธรรมถือตัวว่าเป็นเจ้าอาวาสเห็นจิตตคหบดีให้ความสำคัญแก่พระอัครสาวกมากกว่าตนถึงกับนิมนต์ไปฉันทภายหลังจึงไม่ยอมรับนิมนต์ แม้ท่านจะอ่อนน้อมอย่างไรก็ไม่ยอมรับคหบดีเห็นท่านจิตตคหบดีกำลังสั่งให้เตรียมภัตตาหารพระสุธรรมก็เดินไปในคฤหาสน์อย่างคนคุ้นเคย คุณนั่นคุณนี่แล้วก็เปรยว่า “อาหารที่ท่านเตรียมถวายพระพรุ่งนี้ดีทุกอย่าง แต่ขาดอยู่อย่างเดียวที่ไม่ได้เตรียมถวาย” จิตตคหบดี “ขาดอะไร พระคุณเจ้า”

พระสุธรรม “ขนมแดงงา” คำว่าขนมแดงงาเป็นคำที่มีนัยสำคัญเกี่ยวกับตระกูลของท่านคหบดีท่านคหบดีก็รู้ว่าเอาแรงๆ เพื่อให้สำนึก พระสุธรรมไม่สำนึกแต่โกรธตอบหนีจากวัดไปเฝ้าพระพุทธเจ้า เมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบเรื่องจึงตำหนิแรงๆและมีพุทธบัญชาให้กลับไปขอโทษจิตตคหบดีท่านกลับไปขอโทษแต่คหบดีไม่ยอมยกโทษให้จึงกลับมาเฝ้าพระพุทธองค์อีกพระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมให้ฟังพระสุธรรมบรรลุพระอรหันต์พระองค์จึงให้ภิกษุรูปหนึ่งเป็นอนุทูตพาพระสุธรรมไปขอขมาจิตตคหบดีใหม่ คราวนี้ท่านคหบดียกโทษให้ท่านจิตตคหบดีมีปฏิภาณเฉียบแหลมและมีความสามารถในการแสดงธรรมมากจึงได้รับการยกย่องในเขตทิศะว่าเป็นเลิศกว่าผู้อื่นในทางเป็นธรรมกถึกเมื่อศึกษาประวัติของจิตตคหบดีแล้วให้ความคิดได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นของชาวบ้านทุกคนคลุ้สก็ควรศึกษาพระพุทธพจน์ให้เข้าใจแจ่มแจ้งจนสามารถสื่อสารแสดงให้คนอื่นเข้าใจได้ สามารถปกป้องพระพุทธศาสนาได้^{๓๒}

นอกจากจะมีความเชื่อในเรื่องของการให้ทานของนางปุลณทาสีแล้ว ชาวเทศบาลตำบลนาอ้อยยังมีความเชื่อเรื่องการทำข้าวแดงงา และความฉลาดของนางจิตตคหบดีในเรื่องของการให้อภัย จึงได้ทำข้าวแดงงา มาถวายทานในวันบุญข้าวจี่ด้วยซึ่งเป็นการผสมผสานความเชื่อทางพระพุทธศาสนาในเรื่องของการให้ทานได้อย่างลงตัว^{๓๓}

ชาวเทศบาลตำบลนาอ้อยมีความเชื่อว่าเมื่อให้ทานในวันนี้จะได้บุญมาก เพราะเป็นวันพระใหญ่คือวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ ชาวบ้านทุกคนจะถือว่าวันนี้เป็นทำทาน โดยจะเริ่มตักบาตร ถวายข้าวจี่และข้าวแดงงากันตั้งแต่เช้า^{๓๔}

^{๓๒} พระมหาสุนทรสุนทรธมโม, *ขาดกและประวัติพุทธสาวก-พุทธสาวิกา*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : (<http://www.dhammadharm.org/sawok/sawok08.php>, [๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๕])

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ กงเต็น, มรรคนายก วัดศรียะเกศ บ้านท่ามะนาว, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นายประพันธ์ โกมลิส, พ่อจำ ปู่ตา, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

การถวายทานข้าวจีและข้าวแดงงานนั้นได้บุญมากเพราะเป็นของหายาก เพราะชาวเทศบาลตำบลนาอ้อจะทำเฉพาะในงานบุญนี้เท่านั้นซึ่งถือว่ามิปีละหนึ่งครั้ง ดังนั้นการให้ทานในครั้งนี้จึงได้บุญมาก^{๓๕}

ประเพณีบุญข้าวจีและข้าวแดงของชาวเทศบาลตำบลนาอ้อนั้นเป็นงานที่มีการถวายทานที่ยิ่งใหญ่ที่สุด เพราะนอกจากชาวบ้านจะทำข้าวจีและข้าวแดงถวายพระแล้ว ยังแจกให้กับชาวบ้านทั่วไปที่มาร่วมงานบุญประเพณี ซึ่งก็ถือว่าเป็นการให้ทานโดยการสงเคราะห์นั่นเอง^{๓๖}

จากความเชื่อเรื่องการให้ทานในพระพุทธศาสนาข้างต้น จึงทำให้ชาวเทศบาลตำบลนาอ้อเชื่อในเรื่องของการให้ทาน คือการให้ทานด้วยข้าวจี เช่นเดียวกับทางปทุมธานี และการให้ทานด้วยข้าวแดง เช่นเดียวกับนางจิตตคหบดี เชื่อว่าเมื่อได้ถวายทานในงานพิธีนี้จึงก็เปรียบเสมือนได้ถวายทานต่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังนั้นจึงได้จัดทำพิธีการถวายทานแด่พระภิกษุสงฆ์ ในงานพิธีบุญข้าวและข้าวแดง ประชาชนที่มาร่วมทำพิธีจะเตรียมอาหารคาว หวาน ข้าวตอกดอกไม้ มาถวายพระสงฆ์กันตั้งแต่เช้า บางคนก็จะเตรียมเครื่องสังฆทาน ปัจจัยอื่นๆ ที่มีความเชื่อว่าเมื่อได้ถวายแล้วจะเกิดบุญกุศลอย่างแรงกล้า ดังนั้นชาวเทศบาลตำบลนาอ้อ และผู้ที่เข้าร่วมพิธีจึงมีความตั้งใจเป็นอย่างมากที่จะเข้าร่วมพิธีนี้ เพราะมีความเชื่อดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

๓.๒.๒ การรักษาศีล

ในมหานามสูตรอังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต พระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องศีล โดยเฉพาะศีล ๕ โดยทรงมุ่งถึงการรักษากายและวาจาให้เรียบร้อยว่า “ มหานามะเมื่อใดเลออุบาสกเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติดีกในกามเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุรา และเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทเมื่อนั้นอุบาสกชื่อว่าผู้มีศีลด้วยเหตุเพียงเท่านั้นแล”^{๓๗}

จากการสัมภาษณ์ผู้รู้เกี่ยวกับการรักษาศีลของชาวเทศบาลตำบลนาอ้อ พบว่า

ศีล๕เป็นหลักปฏิบัติสากลที่ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันของมนุษยชาติเป็นหลักจริยธรรมพื้นฐานของสังคมที่มีมาแต่ดั้งเดิมอยู่แล้วดังนั้นข้อปฏิบัติอันมีลักษณะใกล้เคียงกับ

^{๓๕} สัมภาษณ์ นายสุนทร ราชโยธา, มรรคนายกวัดบ้านท่าเปืบ, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๓๖} สัมภาษณ์ นายบรรลุ จันทน์เทศ, ประธานผู้นำชุมชน, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๓๗} วจ. อฎฐก.(ไทย) ๒๓/๒๕/๒๖๕.

ศีล ๕ นี้จึงมีปรากฏในหลักคำสอนด้านสังคมของหลายศาสนาตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันและรวมถึงการรักษาศีล ๕ ของชาวเทศบาลตำบลนาอ้อด้วยเช่นกัน ชาวบ้านมีการรักษาศีล ๕ อยู่แต่เดิมแล้ว^{๓๘}

ศีลคือความมีระเบียบในการดำเนินชีวิตและในการอยู่ร่วมสังคมพุดให้เข้าใจง่ายยิ่งขึ้นควมมีวินัยและการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์กติกาในการอยู่ร่วมกันเพื่อให้มีความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมชีวิตและสังคมจะได้เรียบร้อยและราบรื่นไม่สับสนวุ่นวายไม่ระส่ำระสายเอื้อโอกาสที่จะทำกิจกรรมงานต่างๆทั้งในทางโลกและทางธรรมให้สะดวกได้ผลดีและมีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป^{๓๙}

ทุกคนต้องมีศีลเป็นพื้นฐานในการใช้ชีวิต สังคมในปัจจุบันจึงจะมีความสุข แต่เพราะทุกวันนี้คนในสังคมละเมิดศีล ๕ กันมาก สังคมจึงไม่ค่อยสงบเท่าที่ควร แต่ชาวเทศบาลตำบลนาอ้อยังดีอยู่ ที่มีคนรักษาศีล ๕ กันมาก การงานในงานบุญจึงเป็นไปด้วยความราบรื่น ไม่มีการดื้อสุรยาเมาในงานบุญ^{๔๐}

“ศีล” นี้ แปลว่า ปกติ คือทำกายและวาจาให้เป็นปกติให้เรียบร้อย ไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้ใด, แปลว่า เย็น คือทำให้เป็นคนเยือกเย็น ทำให้เย็นกาย เย็นใจ ไม่ต้องเดือดร้อน ดังนั้นชาวเทศบาลตำบลนาอ้อเมื่อมีการจัดงานบุญข้าวจี และข้าวแดกงา ก็ทำกาย ทำวาจาให้เรียบร้อยและไม่ทำความเดือดร้อนให้กับผู้ใด อย่างนี้ก็คือได้ว่าเป็นผู้รักษาศีลเช่นเดียวกัน^{๔๑}

การขาดศีล ๕ นั้นมีโทษมากเพราะทำความเดือดร้อนให้ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นทั้งในปัจจุบันและอนาคตในปัจจุบันนั้นทำตนและสังคมให้เดือดร้อนวุ่นวายอีกทั้งยังก่อให้เกิดความเดือดร้อนในชาติหน้าด้วยคือเมื่อตายไปแล้วก็ไปเกิดในที่ลำบากคือตกอบายนรกเป็นต้น ตามกรรมที่ตนได้ทำไว้ดังนั้นเมื่อมีการทำบุญข้าวจีและข้าวแดกงา ชาวเทศบาลตำบลนาอ้อจะมีการถือศีลอุโบสถด้วยเพราะถือว่าวันนี้จะได้บุญมากเพราะเป็นวัน ๑๕ ค่ำ เดือน ๓^{๔๒}

ศีล ๕ เป็นความประพฤติพื้นฐานทางสังคมและสมควรแก่ทุกคนเพราะเป็นเครื่องมือส่งเสริมให้คนทำคุณงามความดีมีกิริยามารยาทที่เรียบร้อยการขาดศีล ๕ เป็นเครื่องแสดงถึงความเสื่อมทางด้านจิตใจของคนในสังคมถ้าคนในสังคมมีศีล ๕ ก็แสดงว่าคนในสังคม

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระราชวิราภรณ์, เจ้าคณะจังหวัดเลย, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระไพโรจน์ ธรรมภรณ์, รองเจ้าคณะจังหวัดเลย, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระครูปรีชิตวรการ (สุวิมล), เจ้าคณะอำเภอเมือง, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระครูปิยสิลาภิรักษ์, เจ้าอาวาสวัดศรียะเกศ บ้านท่ามะนาว, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๔๒} สัมภาษณ์ พระครูประภัตรจันทโชติ, เจ้าคณะตำบลนาอ้อเขต, ๑๐ มิถุนายน และ ๒๑ ตุลาคม

นั้นมีความสมบูรณ์ทุกด้าน ชาวเทศบาลตำบลนาอ้อก็เช่นเดียวกันเป็นผู้มีศีล ๕ เป็นพื้นฐานจึงทำงานบุญประเพณีบุญข้าวจีและข้าวแดกงาสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี^{๔๓}

จากการสัมภาษณ์ผู้รู้ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาศีลในประเพณีบุญข้าวจีและข้าวแดกงาของชาวเทศบาลตำบลนาอ้อ ผู้วิจัยสรุปได้ว่าการประพฤติปฏิบัติตามศีลธรรมจึงเป็นการประพฤติปฏิบัติเพื่อลดช่องว่างระหว่างชนชั้นในสังคมลงได้และปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นกับคนรอบข้างตลอดถึงสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติและสงบสุขไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของผู้อื่นทำให้ผู้ประพฤติเป็นที่รักเป็นที่เคารพของผู้อื่นเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ซึ่งกันและกันเป็นไปเพื่อความพร้อมเพรียงกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไม่ให้วิวาทกับใครเพราะความเห็นที่ขัดแย้งกัน

๓.๒.๓ การบำเพ็ญภาวนา

ภาวนาคือการอบรมใจให้ฉลาดเที่ยงตรงต่อเหตุผล อรรถธรรมรู้จักวิธีปฏิบัติต่อตนเองและสิ่งทั้งหลาย ไม่ให้จิตผาดโผนโลดแล่นแบบไม่มีฝั่งมีฝาย ยึดการภาวนาเป็นรั้วกันความคิดฟุ้งของใจให้อยู่ในเหตุผล อันจะเป็นหนทางแห่งความสงบสุขใจที่ยังมิได้รับการอบรมจากภาวนาใจควรได้รับรู้ในเรื่องของตัวเองเสียบ้าง จะเป็นผู้ควรแก่การงานทั้งหลาย ทั้งส่วนหยาบส่วนละเอียด ทั้งส่วนเล็กส่วนใหญ่ ทั้งภายในและภายนอก ผู้มีภาวนาเป็นหลักใจจะทำอะไรชอบใช้ความคิดอ่านเสมอ ไม่ค่อยเอาตัวเข้าไปเสี่ยงต่อการกระทำที่ไม่แน่ใจซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตนและผู้เกี่ยวข้องตลอดส่วนรวม

การภาวนาจึงเป็นงานเพื่อผลในปัจจุบันและอนาคต ไม่เสียประโยชน์ทั้งสองทาง ประโยชน์สำคัญคือประโยชน์เฉพาะหน้าที่เรียกว่า “ทฤษฎีธรรมมีกตลประโยชน์ การทำงานทุกชนิดที่ทำด้วยใจของผู้ภาวนาจะสำเร็จลงด้วยความเรียบร้อย ขณะที่ทำก็ไม่ทำแบบขอไปที แต่ทำด้วยความใคร่ครวญและถึงถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากงานเมื่อสำเร็จลงไปแล้ว”^{๔๔}

การทำสมาธิเป็นการสร้างบุญกุศลที่ยิ่งใหญ่ ลงทุนน้อยที่สุดเพราะไม่ได้เสียเงินเสียทอง ไม่ได้เหน็ดเหนื่อยต้องแบกหามแต่อย่างใดเพียงแต่คอยเพียรระวังรักษาศีล คຸ້ມครองจิตมิให้แผ่ส่ายไปสู่อารมณ์อื่นๆโดยให้ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียวเท่านั้น การทำทานเสียอีกยังต้อง

^{๔๓} สัมภาษณ์ นายงา อินทสิทธิ์, อดีตผู้ใหญ่บ้าน บ้านโป่งป่าดัว, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๔๔} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), ทาน ศีล ภาวนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๓๓), หน้า ๒๓.

เสียเงินทองการสร้างโบสถ์ วิหาร ศาลาโรงธรรมยังต้องเสียทรัพย์และบางทีก็ต้องเข้าช่วยแบกหามเหนื่อยกายแต่ก็ได้บุญน้อยกว่าการทำสมาธิอย่างที่ยกกันไม่ได้

การเจริญสมถภาวนาหรือสมาธินั้นแม้จะได้บุญอันสูงส่งมากมายมหาศาลอย่างไรก็ยังไม่ใช่นุญกุศลที่สูงสุดยอดในพระพุทธศาสนาหากจะเปรียบกับต้นไม้ก็เป็นเพียงเนื้อไม้เท่านั้น การเจริญวิปัสสนา (การเจริญปัญญา) จึงจะเป็นการสร้างบุญกุศลที่สูงสุดยอดในพระพุทธศาสนาหากจะเปรียบก็เป็นแก่นไม้โดยแท้^{๔๕}

การทำบุญข้าวจี และข้าวแดกงา กิจกรรมที่จะทำให้เกิดสมาธิได้นั้นก็ต้องมาจากกระบวนการทำงาน ซึ่งก็ได้แก่การจีข้าว การทำไข่ การผสมส่วนผสมต่างๆ ในกระบวนการนี้จะต้องใช้สติและสมาธิทุกขั้นตอน ต้องให้ความเอาใจใส่เป็นพิเศษเพื่ออาหารออกมารสชาติดีและจะได้บุญมากในการถวายทานในครั้งนี้ ฉะนั้นแล้วการมีสมาธิที่เกิดจากกระบวนการการทำข้าวจีและข้าวแดกงานนั่นเอง^{๔๖}

เมื่อจะมีการทำบุญข้าวจินั้นเทศบาลตำบลนาอ้อจะจัด ๓ วัน ๓ คืน คือตั้งแต่ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือนสาม และสิ้นสุดวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ และตลอด ๓ วัน ๓ คืนนี้ ชาวเทศบาลตำบลนาอ้อก็จัดกิจกรรมการรักษาศีลอุโบสถ มีการเจริญภาวนาเพื่อถวายแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงเกิดเป็นบุญกุศลอย่างมาก^{๔๗}

การทำบุญข้าวจีจะต้องใช้สมาธิอย่างมากในการจีข้าวเพราะถ้าเผอเรอไม่ให้ความเอาใจใส่ ข้าวจีอาจจะไหม้ได้^{๔๘}

การทำข้าวแดกงานก็เช่นกันในกระบวนการการคั่วงานนั้นก็ต้องเอาใจใส่เช่นเดียวกันเพราะถ้าไม่มีสมาธิหรือพลั้งเผลอไปงาก็อาจจะไหม้ได้^{๔๙}

ในการทำงานทุกขั้นตอนล้วนแล้วแต่ต้องใช้สมาธิในการทำงานแทบทั้งสิ้นเพราะงานถึงจะสำเร็จลุล่วงไปด้วย เพราะถ้าไม่สมาธิในการทำงานแล้วก็จะก่อให้เกิดความเสียหายได้ เช่น งามไหม้ ข้าวจีไหม้ เป็นต้น^{๕๐}

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระครูปิยะสีลาภิรักษ์, เจ้าอาวาสวัดศรีสะเกศ บ้านท่ามะนาว, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระครูประภัสร์จันทโชติ, เจ้าคณะตำบลนาอ้อเขต, ๑๐ มิถุนายน และ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๔๗} สัมภาษณ์ นายทองแถม ชัชวาลย์, กำนันตำบลนาอ้อ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๔๘} สัมภาษณ์ นายสุนทร ราชโยธา, มรรคนายกวัดบ้านท่าเปิบ, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๔๙} สัมภาษณ์ นางา อินทสิทธิ์, อดีตผู้ใหญ่บ้าน บ้านโป่งป่าตี้ว, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๕๐} สัมภาษณ์ นายสุนทร ราชโยธา, มรรคนายกวัดบ้านท่าเปิบ, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

นอกจากหลัก ทาน ศีล ภาวนาแล้ว ยังมี หลักของความเพียร และความสามัคคีหลักของความเพียรนั้นเกิดขึ้นจากการคัดเลือกข้าวเหนียวอย่างดี ที่นึ่งสุกแล้ว นำมาปั้นขนาดประมาณกำมือ บางครั้งจะมีการใส่ใส่น้ำอ้อย (น้ำตาลแดง) หรือทาเกลือให้ทั่วก่อน นำไปปิ้งไฟให้สุกด้วยวิธีวางบนถ่านไฟ (การจี่) จนสุกเหลือง ทาด้วยไขจนทั่ว แล้วปิ้งไฟต่อให้สุกทั่ว มีกลิ่นหอม เป็นการเพียรสรรหาวัตถุดิบที่จะนำมาถวายพระเพื่อที่จะให้ได้บุญมาก^{๕๑}

หลักความสามัคคีเกิดจากชาวบ้านจะช่วยเหลือกันเตรียมข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้ว เกลือ ไข่ไก่หรือไข่เป็ด ไม่เสียบ ไปรวมกันที่ลานวัดตั้งแต่เช้ามืด แล้วร่วมกันอย่างขำขันเสริมสร้างความสามัคคีภายในชุมชน แต่ถ้าใครไม่สะดวกก็มักจะขอยืมไปจากบ้าน เมื่อข้าวจี่สุกดีก็นำขึ้นถวายพระสงฆ์พร้อมภัตตาหารพอพระฉันต์เสร็จ ชาวบ้านก็จะร่วมกันฟังเทศนาฉลองข้าวจี่ รับศีล รับพรเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัว ส่วนข้าวที่เหลือที่เป็นข้าวกันบาตรก็จะนำไปให้เด็ก ๆ ในหมู่บ้านทานเพื่อเป็นความมงคลแก่ตัวเด็กตามคติความเชื่อของชาวบ้าน^{๕๒}

จากการสัมภาษณ์ผู้รู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมการทำบุญข้าวแดกกาของชาวเทศบาลตำบลนาอ้อ ในเรื่องของสมาธินั้นพบว่า การทำงานทุกขั้นตอนในประเพณีบุญข้าวจี่และข้าวแดกกา ล้วนแล้วแต่ต้องใช้สมาธิในการทำงานแทบทั้งสิ้นเพราะงานถึงจะสำเร็จลุล่วงไปด้วย เพราะถ้าไม่สมาธิในการทำงานแล้วก็จะก่อให้เกิดความเสียหายได้ เช่น งามไหม้ ข้าวจี่ไหม้ เป็นต้นและนอกจากนี้ชาวเทศบาลตำบลนาอ้อก็จัดกิจกรรมการรักษาศีลอุโบสถ มีการเจริญภาวนาเพื่อถวายแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอด ๓ วัน ๓ คืน

๓.๓ สรุปหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญข้าวจี่ และข้าวแดกกา ของชาวเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

ชาวเทศบาลตำบลนาอ้อ มีความเชื่อเรื่องการทำบุญข้าวจี่และข้าวแดกกา มีความเชื่อในเรื่องการทำบุญตามประเพณีฮีตสิบสองของชาวอีสานโดยทั่วไป และมีความเชื่อเรื่องของบุญกิริยาวัตถุ ๓ คือ การบำเพ็ญทาน ศีล และภาวนา จึงทำให้หลักพุทธธรรม ปรากฏขึ้นประเพณีบุญข้าวจี่และข้าวแดกกา อันเป็นประเพณีอันดีงามของชาวเทศบาลตำบลนาอ้อซึ่งสืบสานกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษและหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในงานบุญประเพณีบุญข้าวจี่และ

^{๕๑} สัมภาษณ์ นายก้าน กุณะวงษ์, นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลนาอ้อ, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๕๒} สัมภาษณ์ นายบรรลพ จันทน์เทศ, ประธานผู้นำชุมชน, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

ข้าวแดงาคือบุญกิริยาวัตถุ๑ประการคือการให้ ทานการรักษาศีลและการบำเพ็ญจิตภาวนา หรือเรียกว่าทาน-ศีล-ภาวนา

๓.๓.๑ ทานมัย คือจากความเชื่อเรื่องการให้ทานในพระพุทธศาสนาข้างต้น จึงทำให้ชาวเทศบาลตำบลนาอ้อ เชื่อในเรื่องของการให้ทาน คือการให้ทานด้วยข้าวจี เช่นเดียวกับทางปณณทาสี และการให้ทานด้วยข้าวแดงา เช่นเดียวกับนางจิตตคหบดี เชื่อว่าเมื่อได้ถวายทานในงานพิธีนี้จึงก็เปรียบเสมือนได้ถวายทานต่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังนั้นจึงได้จัดทำพิธีการถวายทานแด่พระภิกษุสงฆ์ ในงานพิธีบุญข้าวจีและข้าวแดงา ประชาชนที่มาร่วมทำพิธีจะเตรียมอาหารคาว หวาน ข้าวตอกดอกไม้ มาถวายพระสงฆ์กันตั้งแต่เช้า บางคนก็จะเตรียมเครื่องสังฆทาน ปัจจัยอื่นๆ ที่มีความเชื่อว่าเมื่อได้ถวายแล้วจะเกิดบุญกุศลอย่างแรงกล้าจากความเชื่อเรื่องศีลในพระพุทธศาสนาข้างต้นนั้นชาวพุทธเทศบาลตำบลนาอ้อก็เชื่อว่าศีลคือสิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นปกติของดวงใจจากบาปทั้งหลายทั้งปวงสำรวมอดทนอดกลั้นต่อโลกะโทสะโมหะไม่ล่วงละเมิดผู้อื่นด้วยกายหรือด้วยวาจาเพื่อให้เกิดความปกติเรียบร้อยสงบสุขในสังคมระงับความเดือดเนื้อร้อนใจทั้งตนเองและผู้อื่นเป็นข้อฝึกข้อปฏิบัติเบื้องต้นในชีวิตประจำวันสำหรับฆราวาสเพื่อควบคุมความประพฤติทางกายวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามสงบและเป็นฐานปฏิบัติธรรมในขั้นสูงต่อไปดังนั้นชาวเทศบาลตำบลนาอ้อจึงพร้อมใจกันมารักษาศีลเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาตลอด ๓ วัน ๓ คืน ในประเพณีบุญข้าวจีและข้าวแดงา ในวันขึ้น ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ ซึ่งงานจะเริ่มตั้งแต่ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๓ จน คืนสุดท้ายคือ ๑๕ ค่ำ เดือน ๓

๓.๓.๒ ศีลมัย ชาวเทศบาลตำบลนาอ้อเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติตามศีลธรรมจึงเป็นการลดช่องว่างระหว่างชนชั้นในสังคมลงได้และปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นกับคนรอบข้างตลอดถึงสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติและสงบสุขไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของผู้อื่นทำให้ผู้ประพฤติเป็นที่รักเป็นที่เคารพของผู้อื่นเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ซึ่งกันและกันเป็นไปเพื่อความพร้อมเพรียงกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไม่ให้วิวาทกับใครเพราะความเห็นที่ขัดแย้งกัน

จากความเชื่อเรื่องศีลในพระพุทธศาสนาข้างต้นนั้นชาวพุทธเทศบาลตำบลนาอ้อก็เชื่อว่าศีลคือสิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นปกติของดวงใจจากบาปทั้งหลายทั้งปวงสำรวมอดทนอดกลั้นต่อโลกะโทสะโมหะไม่ล่วงละเมิดผู้อื่นด้วยกายหรือด้วยวาจาเพื่อให้เกิดความปกติเรียบร้อยสงบสุขในสังคมระงับความเดือดเนื้อร้อนใจทั้งตนเองและผู้อื่นเป็นข้อฝึกข้อปฏิบัติ

เบื้องต้นในชีวิตประจำวันสำหรับฆราวาสเพื่อควบคุมความประพฤติทางกายวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามสงบและเป็นฐานปฏิบัติธรรมในขั้นสูงต่อไป ดังนั้นชาวเทศบาลตำบลนาอ้อจึงพร้อมใจกันรักษาศีลเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาตลอด ๓ วัน ๓ คืน ในประเพณีบุญข้าวจีและข้าวแดกงา ในวันขึ้น ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ ซึ่งงานจะเริ่มตั้งแต่ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๓ จน ค่ำสุดท้ายคือ ๑๕ ค่ำ เดือน ๓

๓.๓.๔ ภาวนามัย ในพิธีกรรมการทำบุญข้าวจี และข้าวแดกงาของชาวเทศบาลตำบลนาอ้อ ในเรื่องของสมาธินั้นพบว่า การทำงานทุกขั้นตอนในประเพณีบุญข้าวจีและข้าวแดกงา ล้วนแล้วแต่ต้องใช้สมาธิในการทำงานแทบทั้งสิ้นเพราะงานถึงจะสำเร็จลุล่วงไปด้วยเพราะถ้าไม่สมาธิในการทำงานแล้วก็จะก่อให้เกิดความเสียหายได้ เช่น งาไหม้ ข้าวจีไหม้ เป็นต้นและนอกจากนี้ชาวเทศบาลตำบลนาอ้อก็จัดกิจกรรมการรักษาศีลอุโบสถ มีการเจริญภาวนาเพื่อถวายแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอด ๓ วัน ๓ คืน

หลักภาวนามัยจึงเป็นวิธีการฝึกฝนจิตที่ชาวเทศบาลตำบลนาอ้อได้กันมาเป็นเวลาอันยาวนานเพราะมีความเชื่อว่า ถ้าบุคคลฝึกฝนอยู่เป็นประจำจะทำให้มีสติสัมปชัญญะที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและเหมาะแก่การทำงานทุกอย่างเพราะเมื่อจิตมีสมาธิตั้งดำรงมั่นคงย่อมเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อหน้าที่การงานทุกประเภทและนอกจากนั้นก็จะเป็นประโยชน์และมีอานิสงส์เพิ่มพูนปัญญาอีกก็คือการฟังธรรมหรือธรรมภาวนามัยเป็นการบ่มเพาะสติปัญญาให้สว่างไสวฟังธรรมะฟังเรื่องที่ดีมีประโยชน์ต่อสติปัญญาหรือมีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตที่ดีเพื่อขัดเกลาจิตใจไม่ให้เกาะเกี่ยวที่จิต ดังนั้นจากความเชื่อในเรื่องของบุญกุศลของการบำเพ็ญภาวนาข้างต้นนั้น จึงทำให้ชาวเทศบาลตำบลนาอ้อมีความตั้งใจที่จะบำเพ็ญภาวนาตลอด ๓ วัน ๓ คืน ในงานบุญข้าวจีและข้าวแดกงา เพื่อให้เกิดบุญกุศลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

นอกจากหลัก ทาน ศีล ภาวนาแล้ว ยังมีหลักของความเพียรความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชนอีกทั้งชาวบ้านได้ร่วมแรงรวมใจทำขึ้นเพื่อบุญรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่วนหลักธรรมเกี่ยวกับตัวบุคคลที่ทำนั้นจากบทสัมภาษณ์พบว่าบุคคลเหล่านั้นแล้วต้องใช้ความเพียรในการทำเพราะข้าวจีและข้าวแดกงาต้องอาศัยความละเอียดและความประณีต ที่สำหรับอย่างยิ่งก็ต้องมีสมาธิในการทำ เช่นการทำข้าวจีถ้าไม่มีสมาธิในการปิ้งข้าวก็จะไหม้เกลียม ดังนั้น จะเห็นว่าการทำบุญนั้นต้องอาศัยความพร้อมทั้งวัตถุและบุคคลเป็นสำคัญ